

Evaluation of the Secondary School Dictionaries in Terms of Target Vocabulary in Turkish Education

Sami Baskın

Tokat Gaziosmanpaşa University

Abstract:

Students at school environment come across words that embedded in texts which are produced appropriately for their own age, but they do not know their meanings, grammatical categories, uses etc. This is the target vocabulary that they need to learn. Secondary school dictionaries to be used in Turkish education should be prepared in such a way as to reflect this target vocabulary and to support vocabulary learning at school environment.

In this study, it was researched whether the secondary school dictionaries existing in the market took into consideration the felt needs of students in terms of vocabulary in Turkish education. For this purpose, the vocabulary of the Turkish text and workbook prepared by MEB Publications in the academic year of 2015-2016 was listed and the compatibility with the vocabulary of the secondary school vocabulary was checked with respect to the accepted paradigm items starting with the letters A, B, C.

As a result of the research, it was seen that the dictionaries prepared for the secondary school students did not take the target vocabulary of the students as a basis and offered different word lists from each other. It is necessary to rearrange these works which have different vocabulary and not based on target vocabulary in line with the usability principle, to prepare separate dictionaries for each class level and to use these works after they are checked by an authorized board.

Keywords: Turkish education, secondary school dictionaries, target vocabulary



Inönü University
Journal of the Faculty of Education
Vol 19, No 3, 2018
pp. 622-637
DOI: 10.17679/inuefd.336691

Received : 02.09.2017

Accepted : 25.10.2018

Suggested Citation

Baskın, S. (2018). Evaluation of the Secondary School Dictionaries in Terms of Target Vocabulary in Turkish Education, *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 19(3), 622-637. DOI: 10.17679/inuefd.336691

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Dictionaries have two main purposes: scope and accessibility. Scope refers to a broad and up-to-date choice of vocabulary, accessibility means that the users find ready what they want to know and that this information is accessible from the simplest way (Jackson, 2002: 76). In a dictionary prepared for secondary school students in order to provide scope and accessibility, it is necessary to know the needs of the students and to prepare them according to these needs. This is also limiting of the dictionary author's work's vocabulary and dictionary entries to the extent of the needs of the students. The dictionary needs of students in terms of vocabulary are the words in their text and workbooks. Dictionary authors should take these words into consideration and make them entry in their works. That is, the restriction work should not be regarded as abbreviation or narrowing of the general dictionary which is very comprehensive. On the contrary, it is the harmonization of the dictionaries with the learning in the school, and therefore with the learning outcome and books. Therefore, a separate dictionary for each class should be designed. Because the vocabulary of each class is different, and the lexical inputs that meet the situations in the list of learning outcomes are different. There are no customized dictionaries according to class level in Turkey. But there are dictionary names which indicate the level of education such as primary school, secondary school, high school, university.

Purpose

This research was conducted to check whether the school dictionaries prepared for secondary school students the level of education specified, naturally the need of secondary school students, with regard to vocabulary was prepared. However, not only to be contended with the control but also various suggestions have been offered to improve the usability of the related works and to support the features of the language education.

Method

This research is a study of a document analysis. Document analysis is a way of collecting data by examining existing documents. This is a form of qualitative research in which documents are interpreted by the researcher to get an idea around or to be reinterpreted. In a systematic evaluation records in different formats such as advertisements, agendas, participation records, meeting minutes, books, brochures, diaries, magazines, activity programs (such as printed drafts), letters, notifications, maps, charts, newspapers, application forms, abstracts, radio and television program scenarios (Bowen, 2009) can be used. In this research, studies (notificaton,article,book) on "lexicology", "dictionary types" and "dictionary-user relation" were taken into consideration and first the function of the dictionaries, school dictionaries and the dictionary need of secondary school students were described, then t has been looked at whether the user group that the secondary school dictionaries addressed meets their needs in terms of vocabulary. For this, the vocabulary of the Turkish Course and Turkish Course Workbooks which are used for mother language education of 5th, 6th, 7th and 8th grade students in 2015-2016 prepared by MEB Publications is listed alphabetically the words starting with letters A, B, C in this list as an accepted paradigm (900 words) were checked if they were included in the secondary school dictionaries. This control is based on 3 books determined by random selection from 26 Turkish school dictionaries obtained from the market. These are *Ortaokul Türkçe Sözlüğü* (Secondary School Turkish Dictionary) of Arkadaş Publications, *Türkçe Sözlük* (Turkish Dictionary) of B-T Publications and *Türkçe Sözlük* (Turkish Dictionary) of EMA Book Publications.

Findings

The main purpose of the school dictionaries is to support students' learning at school and to help them "solve problems related to school work" (Tarp and Gouws, 2012: 334). Therefore, the function, structure and contents must be distinctive. They must be prepared in accordance with the level of the students they are addressing, from the vocabulary presence to recognition, from the example sentence to picture. Otherwise, students will not be able to get the results they want and the main function of the dictionary will be lost. The way to prevent this unwanted situation, the dictionaries is appropriate for the needs of the users, if we consider this study the books used in the main language education of the secondary school students and

the list of the learning outcomes published by the Ministry of Education. The target vocabulary of the students (words starting with A, B and C) is 900 words in the Turkish Course and Turkish Course Workbooks which are used in 5th, 6th, 7th and 8th grade students for mother tongue training in 2015-2016 prepared by MEB Publications (This does not include words that should not be included in the main part of the dictionary, such as special place names). The findings of this 900 words if they done entries are as follows:

Ortaokul Türkçe Sözlüğü of Arkadaş Publications: In this dictionary there are 665 heads of 900 entries which are in sections A, B and C. In this case, it is 73.88% chance that students will find what they are looking for in the Turkish Dictionary of Secondary School.

Türkçe Sözlük of B-T Publications: In this dictionary 900 words, which should be in sections A, B and C, only 443 are existing as an entry. In this case, it is 49.22% probability that students will find what they are looking for in the Turkish Dictionary of B-T Publications.

Türkçe Sözlük of EMA Book Publications: In this dictionary, only 464 entries were listed from 900 words beginning with the letters A, B and C of the secondary school level which students used in their mother tongue education. In this case, it is 51.77% chance that the students will find what they are looking for in the Turkish Dictionary of EMA Book Publications.

These results show that the secondary school dictionaries are far from satisfying the expectations of students in terms of vocabulary. In addition, the use of related dictionaries and for students the information they contain are very difficult to reach. Because these works contain many words that are not covered by the target vocabulary of students. The findings of the words that are in the dictionary but not found in the Turkish Course and Turkish Course Workbooks are as follows:

Ortaokul Türkçe Sözlüğü of Arkadaş Publications: In this dictionary, 1702 words that students do not encounter in the books are given as an entry.

Türkçe Sözlük of B-T Publications: In this dictionary, 630 words which are not found in the target word lists of the students are given as an entry.

Türkçe Sözlük of EMA Book Publications: 564 words which should not be in this dictionary are listed as an entry.

Result

As shown in the findings part, secondary school dictionaries often do not mention the words secondary school students are looking for. At the same time they contain many words they have not looked for. This suggests that any dictionary used in the school environment or having expressions such as primary school or secondary school should not be considered as school dictionary. School dictionaries, such as checking the textbooks for a good mother tongue education, must also be examined in a commission established by the Ministry of National Education, to check whether these works are compatible with the learning outcomes and textbooks during the examination and it is necessary to provide them with appropriate solutions at the level indicated on them. Because the secondary school dictionaries do not contain the words that the students need and contain they do not need is seriously reducing the usability of these dictionaries in education and training, and naturally, the productivity of mother tongue education.

Ortaokul Sözlüklerinin Türkçe Eğitimindeki Hedef Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi

Samî Baskın

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi

Öz

Okul ortamında öğrenciler; anlamını, dil bilgisel ulamını, kullanımını vb. bilmedikleri ama kendi yaşlarına uygun üretilmiş metinlerin içine yerleştirilmiş kelimelerle karşılaşır. Bu, onların öğrenmeleri gereken hedef söz varlığıdır. Türkçe eğitiminde kullanılacak ortaokul sözlükleri bu hedef söz varlığını yansıtmak ve okul ortamındaki kelime öğrenimini destekleyecek biçimde hazırlanmış olmalıdır.

Bu çalışmada piyasada var olan ortaokul sözlüklerinin Türkçe eğitiminde öğrencilerin söz varlığı bakımından hissettikleri ihtiyacı dikkate alıp almadıkları araştırılmıştır. Bunun için 2015-2016 eğitim-öğretim yılında MEB Yayınları tarafından hazırlanıp okullara gönderilen Türkçe ders ve çalışma kitaplarının söz varlığı listelenmiş ve ortaokul sözlüklerinin bu söz varlığıyla uyumu, örneklem kabul edilen A, B, C harfleriyle başlayan maddeler bakımından kontrol edilmiştir. Araştırma neticesinde ortaokul öğrencileri için hazırlanan sözlüklerin öğrencilerin hedef söz varlığını esas almadıkları ve birbirinden farklı kelime listeleri sundukları görülmüştür. Söz varlıkları farklı ve hedef söz varlığını esas almayan bu eserlerin kullanılabilirlik ilkesi doğrultusunda yeniden düzenlenmesi, her sınıf seviyesine uygun ayrı ayrı sözlüklerin hazırlanması ve bu eserlerin yetkili bir kurul tarafından kontrol edildikten sonra onaylanarak kullanıma sunulması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Türkçe eğitimi, ortaokul sözlükleri, hedef söz varlığı.*



İnönü Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Dergisi
Cilt 19, Sayı 3, 2018
ss. 622-637
DOI: 10.17679/inuefd.336691

Gönderim Tarihi : 02.09.2017
Kabul Tarihi : 25.10.2018

Önerilen Atrf

Baskın, S. (2018). Ortaokul Sözlüklerinin Türkçe Eğitimindeki Hedef Söz Varlığı Açısından Değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 622-637. DOI: 10.17679/inuefd.336691

GİRİŞ

Sözlükler insanların en kadim ve en yaygın bilgi kaynaklarıdır. 1990'lara kadar, ilk sözlüklerin Orta Doğu'da M.Ö. 2600'lü yıllarda Sümerlerin dilini anlayabilmek için Akadlar ve Babilliler tarafından kil tabletler üzerine yazıldığı, yani ilk sözlüklerin iki dilli olduğu düşünülürdü. 1990'larda yapılan araştırmalar, bu inancı yıkmakla kalmamış, aynı zamanda çok daha önceden yazıyı etkin kullanabilen büyük medeniyetlerin kendi kültürel varlıklarını korumak veya öğretmek için sözlük mahiyetinde eserler yazdığını da belgelemiştir (Sterkenburg, 2003: 8-9). Bu, sözlüklerin tarihini en az birkaç yüzyıl daha öteye taşımıştır. Yazının tarihi göz önünde bulundurulduğunda sözlüğün insan yaşamında yaklaşık beş bin yıllık bir ize sahip olduğu söylenebilir. Sözlüğün bu uzun geçmişinin yanında yaygın bir kullanımı da söz konusudur. Örneğin Britanya'da yapılan bir araştırma, halkın %90'ının evinde en azından bir sözlük bulunduğunu ortaya çıkarmıştır. İncil'in bulundurulma oranı %80, yemek kitaplarının %70'i (Ilson, 1985: 1). Türkiye'de ortaokul öğrencileri ile ilgili yapılan bir araştırmada ise onların % 81'inin bir sözlüğe sahip olduğunu belgelemiştir. "Bu öğrencilerin %56'sı bilinmeyen kelimelerin anlamının belirlenmesinde sözlüklerden yararlanmaktadır". Yine aynı "araştırmaya katılan öğrencilerin %72'si metinlerde karşılaştığı ve anlamını bilmediği kelimeler için hemen sözlüğe bakmaktadır" (Yaman, 2010: 741). Bu iki araştırma, sözlüklerin hem ev hayatının hem de akademik yaşamın vazgeçilmez bir ürünü olduğunu göstermiştir. Sözlüklerin bunca süredir kullanılmasının ve bu kadar yaygın olmasının temel nedenlerinden biri, hiç şüphesiz öğrenenlerin bireysel öğrenmelerine olanak vermesidir. Sözlükler, öğrenenlerin kimseye bağlı kalmadan, başta kelime olmak üzere dil ile ilgili bilgiye erişimlerinde rahat ve bağımsız hareket etmelerinin önünü açar. Sözlüklerin kelime ile ilgili problemleri hızlı bir biçimde çözme yeteneği (Lew ve Salaciak, 2015: 47) öğrencilerin öğretmene soru sorma imkânları olmadığında kendi kendilerine çözüm üretmelerini de sağlar. Bu yüzden sözlükler, dil öğrenimi ve öğretiminde hayati bir konuma sahiptir. Ancak bu eserlerin, kendilerine yüklenen işlevleri yerine getirebilmesi için iyi hazırlanmış olması gerekir. Bir sözlüğün iyi hazırlanmış olması, sözlüklere başvuranların aradığını rahat bir şekilde bulması ve bulduklarıyla tatmin olması biçiminde tanımlanabilir. Yani Laufer ve Hadar'ın (1997: 189) belirttiği gibi iyi bir üründen tüketicilerinin (sözlük kullanıcılarının) ihtiyaçlarını karşılaması beklenmektedir. Bundan dolayı akıllı bir üretim ekibi; kullanıcıların ihtiyaçlarını, ürüne ne zaman ihtiyaç duyduklarını ve kimlerin üründen en çok istifade edebildiğini belirlemeye çalışır. Bu çalışmada kullanıcılar, ortaokul seviyesinde Türkçe eğitimi alan öğrencilerdir. Bu öğrencilerin ihtiyaçları ile kendilerine sunulan okul sözlüklerinin uyumu kaliteli bir ana dili eğitimi için hayati öneme sahiptir.

Okul sözlükleri, eğitim sürecinde kullanılmak üzere tasarlanan, öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanmış eserlerdir. Okul sözlüklerinin temel iletişimsel hedefi, yazılı ve sözlü metinlerin algılanması ve üretilmesini sağlamaktır. Bunun yanında okul sözlüklerinde dilin söz varlığı ve dil bilgisi öğeleriyle ilgili öğrenimi gerçekleştirmek gibi bilişsel durumlar da yer alır. Ayrıca öğrencilere sözlük kullanma alışkanlığı kazandırarak sözlük becerilerinin gelişimine katkı sağlar. Onlara kendi dillerinin tarihi, sözcükleri ve kökeni gibi genel kültürle ilgili bilgiler de verir (Tarp ve Gouws, 2012: 334-341). Bütün bunlar göz önünde bulundurulduğunda bir okul sözlüğünde pek çok bilginin yer aldığı söylenebilir. Hatta bir genel sözlük maddesinde bulunan "yazım, sesletim, çekimleme, sözcük türü, anlam, tanımlama, tanıklama, kullanım bilgisi, köken bilgisi vb." (Jackson, 2002: 26-27) girdilerin pek çoğu okul sözlüklerinde bulunabilir. Bunların sınırı, hitap edilen yaş ve sınıf seviyesine göre değişir. Yaş ve sınıf seviyesine ait uygun girdileri düzenlemek için sözlük bilimciler, MEB'in Türkçe Dersi Öğretim Programında belirtilen kazanımlardan, Türkçe Dersi ve Türkçe Dersi Çalışma Kitaplarından yararlanabilir. Hazırlanacak sözlükler ancak Türkçe ders kitapları ile Türkçe Dersi Öğretim Programı göz önünde bulundurulduğunda işlev, yapı ve içerik açısından okuldaki öğrenmelerle uyumlu olabilir. İçerdikleri söz varlığından tanıma, örnek cümleden resme kadar her şeyleriyle hitap ettikleri öğrencilerin seviyesi uygun olmalıdır. Bu da ancak kitaplar ve program dikkate alındığında ayarlanabilir.

Amaç

Okul sözlükleri, MEB tarafından belirlenen kelime listeleri ile öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki söz varlığını esas alacak biçimde (Boz, 2011: 157) hazırlanmalıdır. MEB tarafından belirlenmiş ve her sınıf seviyesinde öğrenilmesi gereken kelimeleri içeren listeler bulunmamaktadır. Ancak okul sözlükleri, geriye kalan iki unsuru (ders ve çalışma kitapları) temel alarak hazırlanabilir. Zira öğrenciler genellikle sözlükleri okullarda veya okulla ilgili ödevleri yaparken kullanmaktadır. Bu yüzden kelime ile ilgili sorunları genellikle kitaplarında karşılaştıkları söz varlığıyla örtüşmektedir. Sözlük yazarlarının da öğrencilerin bu durumunu göz önünde bulundurarak ders kitaplarındaki söz varlığı esas alması (bütüncül yapı / macrostructure) ve bu söz

varlığını kazanımlarda geçen öğrenme durumları doğrultusunda sözlüksel girdilerle (parçacıl yapı / microstructure) donatması beklenmektedir. Bu çalışma, ortaokul öğrencilerinin kullanımına sunulan sözlüklerin bu öğrencilerin ihtiyaçlarıyla (söz varlığı açısından) örtüşüp örtüşmediğini ortaya çıkarmak ve ilgili eserlerin kullanılabilirliğini artırmak için yapılması gerekenlerin tespiti amacıyla yapılmıştır.

Yöntem

Bu araştırma, bir doküman analizini çalışmasıdır. Doküman analizi, mevcut belgeleri inceleyerek veri toplamanın bir yoludur. Bu, belgelerin bir değerlendirme konusu etrafında fikir edinmek veya yeniden anlamlandırılmak üzere araştırmacı tarafından yorumlandığı bir nitel araştırma şeklidir. Sistematik bir değerlendirmede reklamlar, gündemler, katılım kayıtları, toplantı tutanakları, kitaplar, broşürler, günlükler, dergiler, etkinlik programları (basılı taslaklar gibi), mektuplar, bildiriler, haritalar, çizelgeler, gazeteler, başvuru formları, özetler, radyo ve televizyon programı senaryoları gibi değişik biçimlerde hazırlanmış kayıtlar (Bowen, 2009) kullanılabilir. Bu çalışmada ise “sözlük bilimi”, “sözlük türleri” ve “sözlük-kullanıcı ilişkisi” üzerine yapılmış çalışmalar (bildiri, makale, kitap) göz önünde bulundurulmuş ve önce sözlüklerin işlevi, okul sözlükleri ve ortaokul öğrencilerinin sözlük ihtiyacı konuları betimlenmiş, sonra yayımlanmış olan ortaokul sözlüklerinin hitap ettikleri kullanıcı grubunun ihtiyaçlarını söz varlığı bakımından karşılayıp karşılamadığına bakılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Giriş kısmında da görüldüğü gibi sözlüklerin insan hayatındaki önemi, dil eğitimindeki yeri ve ortaokul sözlüklerinin işlevi ilgili bir çerçeve bilgi sunulmak için önce alanla ilgili kaynaklar incelenmiş, gerekli bilgiler derlenmiş ve sistemli bir biçimde bir araya getirilmiştir. Daha sonra MEB Yayınları tarafından hazırlanan ve 5, 6, 7 ile 8. sınıf öğrencilerinin 2015-2016 yılında ana dili eğitiminde kullanılan Türkçe Dersi ve Türkçe Dersi Çalışma kitaplarının söz varlığı alfabetik olarak listelenmiştir. Bu listedeki sözcüklerden A, B, C harfleri ile başlayanlarının ortaokul sözlüklerinde bulunup bulunmadığı kontrol edilmiştir. Bu kontrol, piyasadan elde edilen 26 Türkçe okul sözlüğü arasından tesadüfî seçki ile belirlenmiş 3 esere dayanmaktadır. Bunlar; Arkadaş Yayınlarının *Ortaokul Türkçe Sözlüğü*, B-T Yayınlarının *Türkçe Sözlük* ve EMA Kitap Yayınlarının *Türkçe Sözlük*'tür.

BULGULAR

Okul sözlüklerinde temel amaç, öğrencilerin okuldaki öğrenmelerini desteklemek ve onların “okul çalışmalarıyla ilgili problemlere çözüm üretmelerine yardımcı olmaktır” (Tarp ve Gouws, 2012: 334). Bu yüzden işlev, yapı ve içerikleri belirgin biçimde olmalıdır. İçerdikleri söz varlığından tanıma, örnek cümleden resme kadar her şeyleriyle hitap ettikleri öğrencilerin seviyesine uygun hazırlanmalıdır. Bunun aksi bir durum, öğrencilerin istedikleri sonucu alamaması ve sözlüklerin asıl işlevlerinin kaybolması sonucunu doğurur. Bu istenmedik durumun ortaya çıkmasını engellemenin yolu, sözlüklerin kullanıcılarının ihtiyacına, bu çalışma özelinde düşünüldüğünde ortaokul öğrencilerinin ana dili eğitiminde kullanılan kitaplarına ve MEB tarafından yayımlanmış kazanımlar listesine uygun olmasıdır. MEB Yayınları tarafından hazırlanan ve 5, 6, 7 ile 8. sınıf öğrencilerinin 2015-2016 yılında ana dili eğitiminde kullanılan Türkçe Dersi ve Türkçe Dersi Çalışma kitaplarında öğrencilerin hedef söz varlığı (A, B ve C ile başlayan kelimeler için) şu şekildedir:

abanmak	acele	aç	açıklamak
abartmak	aceleci	açacak	açıklayıcı
abdal	acem	açgözlü	açıklık
abdest	acemi	açgözlü	açılabilmek
abi	acı	açı	açılış
abla	acıkmak	açık	açılmak
absürt	acılı	açık seçik	açlık
abur cubur	acıma	açıkça	açmak
acaba	acımasızca	açıkgöz	ad
acayip	aç	açıklama	ada

adacık	ağız	akım	alaturka
adale	ağlamak	akın	alay
adalet	ağlamaklı	akıncı	alaycı
adaletli	ağustos	akıntı	alaylı
adalı	ah	akışkan	albatros
adam	ahbap	akışkanlık	albüm
adamak	ahbaplık	akıtma	alçak
adamakıllı	ahenk	akide	alçalma
adamcağız	ahenkli	aklaşmak	aldanmak
aday	aheste	akmak	aldatıcı
addetmek	ahî	akraba	aldatmak
âdem	ahir	akrobatik	aldırış
adet	ahize	aksakal	aldırma
âdet	ahlâk	aksamak	aldırmak
âdeta	ahlaki	aksan	alelacele
adil	ahşap	aksetmek	âlem
adım	ahtapot	aksi	alet
adımlamak	ahu	aksine	alev
adımlık	ahval	akşam	aleyh
adi	aile	akşamüstü	alfabe
adlandırmak	ait	aktarabilmek	algılama
adli	ajans	aktarım	alı
adres	ak	aktör	alıcı
af	akademik	akvam	alış
aferin	akarsu	akvaryum	alımlı
afet	akbaba	al	alın
affetmek	akça	ala	alınabilmek
agu	akçe	ala göz	alıntı
ağ	akıcı	alabalık	alışılmış
ağa	akıcılık	alabora	alışkanlık
ağabey	akıl	alaca	alışmak
ağaç	akıl	alacak	alışveriş
ağaçkakan	akılcı	alacakaranlık	alıvermek
ağarmak	akılcılık	alakadar	âlicenap
ağır	akıllıca	alakasız	alkış
ağırlamak	akıllılık	alan	alkışlamak
ağıt	akılsız	alarm	alkol

allak bullak	ancak	ara	artı
allı pullu	andırmak	araba	artık
allık	anı	arabesk	artırmak
alma	anımsamak	aracı	artmak
almak	anırmak	araç	aruz
Alman	ani	aralık	arzu
Almanca	aniden	aralıklı	asa
alo	Anka	aralıksız	asalet
alp	anlam	arama	asansör
alt	anlama	aramak	asayiş
altılık	anlamak	Arap	Asena
altın	anlaşmak	Arapça	asıl
altında	anlatı	arapsaçı	asır
altmışlık	anlatıcı	arası	asil
altüst	anlatım	araştırma	asker
alüminyum	anlatmak	araştırmak	askerî
ama	anlayış	arayış	askerlik
âmâ	anmak	araz	asla
amaç	anne	arazi	aslan
aman	anneanne	arda	aslanağzı
amansız	annelik	argın	aslen
amansızca	anonim	arı	asli
amazon	anons	arık	asma
ambalaj	anormallik	arındırmak	asmak
ambar	ansızın	arızalı	astım
amca	anten	arif	astragan
ameliyat	antik	arka	astronomi
amfi tiyatro	antika	arkadaş	astronot
amfora	antikacı	arkadaşlık	asude
âmin	antlaşma	arkeoloji	aş
amma	antoloji	arkeolojik	aşağı
ampul	antropoloji	armağan	aşama
an	apak	armoni	aşçı
ana	apar topar	armut	aşhane
anadil	apartman	arpa	aşı
anahtar	apaydın	arsa	aşık
anason	apayrı	arşınlamak	âşık

âşıklık	avukat	ayrıntı	bağırmak
aşırı	avunmak	ayva	bağış
aşına	ay	az	bağışlamak
aşiret	aya	azalma	bağlam
aşk	ayak	azamet	bağlamak
aşma	ayakaltı	azap	bağlantı
aşmak	ayakkabı	azar	bağlı
at	ayaklanmak	azarlanma	bağnaz
ata	ayaklı	azat	bahane
ataç	ayaksız	azgın	bahar
atamak	ayaküstü	azı	baharat
Atatürkçülük	ayan beyan	azıcık	bahçe
atbaşı	ayar	azık	bahçecilik
ateş	aydınlanmak	azınlık	bahçıvan
ateşkes	aydınlatmak	azıtmak	bahsetmek
ateşlemek	aydınlık	azim	bahşiş
ateşli	ayete'l-kürsi	azimet	bahtiyar
atıl	aygıt	azimkârane	bahtsız
atılivermek	ayı	aziz	bakabilmek
atışmak	ayıklamak	azledilmek	bakan
atıştırmak	ayıp	azmak	bakım
ati	ayırmak	azman	bakır
atkı	ayın	baba	bakırcı
atlamak	ayla	babaaanne	bakış
atlayış	aylarca	babacan	bakkal
atlet	aylık	baca	bakla
atlı	ayna	bacak	bakmak
atlıkarınca	aynen	bacı	bakmak
atmak	ayni	bacı	bakteri
atmosfer	ayol	badem	bal
atölye	ayraç	bağ	baldıran
av	ayran	bağcılık	balık
avare	ayrı	bağdaş	balıkçı
avcı	ayrıca	bağımlılık	balkan
avize	ayrık	bağımsız	balkon
avlu	ayrılık	bağımsızlık	balta
avuç	ayrılıkçı	bağır	bambaşka

bamya	başlamak	bedir	beri
bando	başlayış	begonya	berk
banka	başlı	beğeni	berrak
bankacılık	başlık	beğenilmek	besbelli
banliyö	başoyuncu	beğenmek	besicilik
banmak	başöğretmen	beka	besin
bant	başörtü	bekçi	beslenme
banyo	başparmak	bekleme	besteci
bar	başpiskoposluk	beklemek	beş
baraj	başrol	Bektaş	beşer
baraka	başucu	bel	beşik
bardak	başvezir	bela	betimleme
barınmak	başvurmak	belediye	beton
barış	batı	belenmek	betonarme
barışçı	batıl	belge	bey
barışçıl	batılılaşıma	belgesel	beyaz
barışsever	batmak	beliğ	beyazımsı
basamak	bay	belirgin	beygir
basın	bayan	belirginleşmek	beyin
basınçlı	bayatlamak	belirlenme	beyit
basit	bayılmak	belirleyici	beylik
baskı	bayır	belirsiz	bez
baskın	baykuş	belirtmek	bezeli
basma	bayrak	belki	bezeme
baston	bayram	bellek	bezenmek
baş	baytar	belli	bezginlik
baş başa	bazen	bembeyaz	bıçak
baş mimar	bazı	ben	bıkmak
başak	bazuka	bence	bırakmak
başarı	bebek	bencil	bıyık
başarmak	beceri	bencillik	biber
başbakan	becerikli	benek	biberli
başka	becermek	benimsemek	biblo
başkalaşım	beddua	benzemek	biçilmek
başkan	beden	beraber	biçim
başkent	bedesten	beraberlik	biftek
başkomutan	bedhah	bereket	bilakis

bildirmek	birkaç	borç	bre
bile	birleşik	borçlu	bronşit
bilek	birleşme	boru	bu
bilet	birlik	bostan	bucak
bilfiil	birlikte	boş	bucaksız
bilge	birliktelik	boşaltma	buçuk
bilgi	birtakım	boşamak	budaklı
bilgiç	bisiklet	boşanmak	budala
bilgili	bisküvi	boşluk	budanmak
bilgin	bit	boy	bugün
bilgisayar	bîtap	boya	buğday
bilgisizlik	bitiş	boynuz	buğu
bilhassa	bitişik	boyunduruk	buğulu
bilim	bitki	boyut	buhar
bilimsel	bitkin	boz	bulabilmek
bilimsellik	bitkisel	bozdurmak	bulanık
bilinç	biz	bozkır	bulantı
bilinçsiz	Bizans	bozkurtlar	bulaşık
bilinme	bizzat	bozmak	bulgu
bişim	blok	Bozok	bulgur
bişsel	blöf	bozuk	bulmak
billahi	bocalamak	bozuntu	bulunmak
billur	bodrum	böbürlenmek	buluş
bilmek	boğaz	böcek	buluşçu
bilmek	boğmak	böğürtlen	buluşmak
bin	boğuk	bölge	bulut
bina	boğulma	bölmek	bulvar
binbaşı	boğuşma	bölük	bunalmak
binici	bohça	bölükbaşı	bunaltıcı
binmek	bol	bölüm	bunca
birader	bolluk	bölünme	buram buram
biraz	bomba	bölüşmek	burç
birçok	bomboş	börek	burdur
birey	boncuk	böyle	burkulmak
biricik	bonfile	böylece	buruşuk
birikim	bora	böylelikle	butik
birikinti	borazan	bravo	buyruk

buyurmak	canavar	cırıltı	cüz
buz	canı	cıvıl cıvıl	cüzzam
buzlu	cankurtaran	cıvıltı	
buzul	canlanmak	cici	
büfe	canlı	ciddi	
büğet	cebren	ciğer	
büklüm	cefa	cihan	
bükmek	cehalet	cihaz	
bükük	cehennem	ciklet	
bülbül	ceket	cila	
bünye	cellat	cilt	
bürokrasi	cem	cilve	
bürünmek	cemiyet	cimri	
büsbütün	Cenabıhak	cin	
büst	cenaze	cinayet	
bütçe	cenk	cins	
bütün	cennet	cips	
bütünleşmek	cep	cisim	
bütünlük	cephane	civan	
büyü	cephe	civar	
büyücek	ceren	coğrafi	
büyücü	cereyan	coğrafya	
büyük	cesaret	cop	
büyükanne	cesur	coşku	
Büyükayı	cet	coşkun	
büyüleyici	cetvel	cömert	
büyülü	cevahir	cömertçe	
büyüme	cevap	cuma	
büzülmek	cevaplandırmak	cumartesi	
cadde	cevher	cumba	
cadı	ceviz	cumhurbaşkanı	
cahil	ceylan	cumhuriyet	
cam	ceza	cumhuriyetçilik	
camekân	cezalandırılmak	cüce	
camî	cezve	cümbüş	
can	cılız	cümle	
cana yakın	cırcırböceği	cüsse	

Ortaokul sözlüklerini yazanlar, bu söz varlığını esas almalı ve metinlerde geçen ama bu listeye **dâhil** edilmeyen *Ağrı, Akçaabat, Akdamar, Akdeniz, Akşehir, Amasya, Amerika, Anadolu, Anafartalar, Anıtkabir, Ankara, Antalya, Arabistan, Ardahan, Arjantin, Arnavutluk, Artvin, Asya, Avrupa, Avustralya, Ayasofya, Aydın, Azerbaycan, Bafra, Bağdat, Bakırköy, Belgrad, Beşiktaş, Boğaziçi, Ceyhan* gibi özel yer adlarını da sözlüğün son kısmına (arka bölüm) koyarak açıklamalıdır.

Türkçe ortaokul sözlüklerinin ihtiyaç duyulan söz varlığını yansıtmama durumu: Türkiye’de ortaokul öğrencilerinin kullanımına sunulan çok sayıda ortaokul Türkçe sözlüğü bulunmaktadır. Öğrencilerin sözlük tercihlerinde genellikle öğretmenler, veliler ve satıcılar etkin rol oynamaktadır. Özellikle öğretmenler ve satıcılar öğrencilerin tercihlerinde belirgin bir role sahiptir. Okul alışverişi yapılırken “Sözlük de alalım.” dendiğinde satıcılar genellikle ellerinde sözlüğü herhangi bir bilimsel ölçüte bakmadan alışveriş yapanlara vermektedir. Piyasadan bu öğrenci grubunun kullanabileceği 26 sözlük tedarik edilmiştir. Bunların bir kısmı internet üzerinden bir kısmı da doğrudan kitapevlerinden temin edilmiştir. Doğrudan temin edilen sözlüklerde satıcılara, “Neden bu sözlüğü tercih etmiyiniz?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar ise “Üzerinde ortaokul yazıyor.”, “Hacmini görmüyor musun?”, “Çünkü bu sözlük ortaokullar içindir.”, “.... okulu bu sözlükten kullandı.”, “Biz bundan satıyoruz.” vb. biçimindedir. Oysa sözlük, ihtiyaca binaen kullanılan ve başta kelime ile ilgili dilsel sorunlara çözüm bulunmasını sağlayan eserdir. Bu yüzden rastgele veya satıcıların tavsiyesine göre seçilmemelidir. Sözlüklerin öğrencinin seviyesine uygunluğu ve kullanılabilirliği bilimsel ölçütlerle tespit edilmeli, bunlar yönlendirici bilgi olarak sözlüğün üzerine işlenmeli ve alıcılar eserden emin bir biçimde kendilerine uygun olanı edinmelidir.

Okul sözlükleri, okullarda kullanılmak üzere tasarlanan öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanmış kaynaklardır. Okul sözlüklerinin temel iletişimsel hedefi, yazılı ve sözlü metinlerin algılaması ve üretilmesini sağlamaktır. Bu yüzden ana dili eğitiminde kullanılan “okul sözlüklerinin MEB tarafından belirlenen kelime listelerini, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki söz varlığını esas alacak biçimde” (Boz, 2011: 157) hazırlanması gerekir. MEB tarafından belirlenmiş ve her sınıf seviyesinde öğrenilmesi gereken kelimeleri içeren listeler bulunmamasına rağmen sözlük yazarları, öğrenciler için sözlük hazırlarken ders ve çalışma kitaplarını dikkate alabilirler. Zira öğrenciler genellikle sözlükleri okullarda veya okulla ilgili ödevleri yaparken kullanmaktadır. Bu yüzden kelime ile ilgili sorunları genellikle kitaplarında karşılaştıkları hedef söz varlığıyla örtüşmektedir. Sözlüklerin de öğrencilerin bu durumunu göz önünde bulundurarak kitaplarındaki söz varlığını esas alması ve buna kazanımlar doğrultusunda hazırlanan sözlüksel girdilerle çözümler sunması beklenmektedir. Ortaokullarda okutulan MEB Yayınlarına ait Türkçe Dersi ve Türkçe Dersi Çalışma kitaplarında öğrencilerin hedef söz varlığıyla (A, B ve C ile başlayan kelimeler için) öğrencilerin kullandıkları ortaokul sözlükleri arasındaki uyumu belirleyebilmek için konu iki alt bölüm biçiminde yapılandırılmıştır. Bunlar:

a- Hem sözlükte hem de Türkçe Dersi ve Türkçe Dersi Çalışma kitaplarında yer alan sözcükler: Sözlük bilimi ile ilgili çalışmalarda sıkça karşılaşılan iki kavram vardır: *faydalılık ve kullanılabilirlik*. Bu çalışmalarda genellikle “faydalılık”, sözlüğün gerekli bilgiyi kullanıcıya sağlamadaki başarısı, “kullanılabilirlik” ise söz konusu olan sözlüğün kullanımında tüketicinin istekliliği ve bundan elde ettiği memnuniyet olarak tanımlanmıştır. Bundan hareketle faydalı bir sözlük, ihtiyaç anında aranan soruna çözüm verebilen yapıt olarak değerlendirilebilir. Yani bir ortaokul öğrencisi okuldaki ders ile ilgili bir bilgi eksikliği (kelime ile ilgili bir bilgi) hissedip sözlüğe başvurduğunda evvela o kelimeyi sözlükte bulabilmelidir. Aradığı kelimeyi sözlükte bulamayan bir kullanıcı için o sözlük faydalı bir eser değildir. Bu yüzden ortaokul sözlüklerini değerlendirirken (söz varlığı açısından) kullanılan ilk ölçüt, onların kitaplardaki söz varlığını dikkate alıp almadığı olmuştur. Yapılan incelemede A, B ve C harfleriyle başlayan 900 kelimenin sözlük yazarları tarafından çok da dikkate alınmadığı görülmüştür. Değerlendirilen sözlüklerin bu ölçüt açısından durumu şöyledir:

Arkadaş Yayınlarının Ortaokul Türkçe Sözlüğü: Bu sözlükte A, B ve C bölümlerinde olması gereken 900 madde başının 665 tanesi mevcuttur. Bu durumda öğrencilerin aradıklarını Ortaokul Türkçe Sözlüğü’nde bulma ihtimali %73,88’dir.

B-T Yayınlarının Türkçe Sözlük: Bu sözlükte A, B ve C bölümlerinde olması gereken 900 kelimenin sadece 443 tanesi madde başında bulunmaktadır. Bu durumda öğrencilerin aradıklarını *B-T Yayınlarının Türkçe Sözlük*’ünde bulma ihtimali %49,22’dir.

EMA Kitap Yayınlarının Türkçe Sözlük: Öğrencilerin ana dili eğitiminde kullandığı ortaokul seviyesindeki kitapların A, B ve C harfleriyle başlayan 900 kelimesinin bu sözlükte sadece 464 tanesi madde başı olarak listelenmiştir. Bu durumda öğrencilerin aradıklarını *EMA Kitap Yayınlarının Türkçe Sözlük*’ünde bulma ihtimali %51,77’dir.

b- Türkçe Dersi ve Türkçe Dersi Çalışma kitaplarında bulunduğu halde sözlüklerde bulunmayan sözcükler: Kullanıcılar eğer bir sözcüğün anlamını bilmiyorlarsa, hecelenmesi konusunda emin değillerse ya da sadece bilgi dağarcıklarındaki bir boşluğu doldurmak istiyorlarsa sözlüğe başvururlar (Sterkenburg, 2003: 4). Bu başvuru esnasında sözlük kullanıcıları genellikle başka bir işle meşguldür. Lew, bu durumu, sözlüğü kullanma bağlamı olarak adlandırmıştır. Ona göre bu bağlam, sözlük ihtiyacının doğduğu etkinliktir. Bir dil sınıfında bulunmak, bir derginin makalelerini okumak, bir makale yazmak veya yazılı çeviri egzersizlerini tamamlamakla meşgul olmak gibi etkinlikler söz konusu bağlamı oluşturur. İdeal olarak, bir sözlüğün sundukları, böyle bir etkinliğin içeriğine ve niteliğine uygun olmalıdır (Lew, 2015: 2-3). Okul sözlükleri, okullarda kullanılmak üzere tasarlanan öğretmenlerin ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanmış eserler olduğuna göre kullanıcılarının yazılı ve sözlü metinleri algılamasına ve üretmesine yardımcı olmalıdır. Bunu sağlamanın yolu da o metinlerin yazıldığı sözcükleri listelemek ve gerekli girdilerle açıklamaktır. Yapılan incelemede A, B ve C bulunması gereken 900 kelimenin önemli bir kısmının sözlüklerde bulunmadığı görülmüştür. Dolayısıyla bu kelimelerle ilgili bilgi arayanlar aradıkları çözüme kavuşamayacaktır.

Arkadaş Yayınlarının Ortaokul Türkçe Sözlüğü: Bu sözlükte olması gereken 235 madde başı bulunmamaktadır. Bu yüzden eksiklik oranı % 26,11'dir.

B-T Yayınlarının Türkçe Sözlük: Bu sözlükte madde başında olması gereken 457 kelimeye yer verilmemiştir. Bu yüzden eksiklik oranı % 50,77'dir.

EMA Kitap Yayınlarının Türkçe Sözlük: Bu sözlükte madde başı olması gereken 434 kelimeye kelime listesinde yer verilmemiştir. Bu yüzden eksiklik oranı % 48,22'dir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Daha önce yapılan araştırmalar, öğrencilerin yüksek oranda sözlük edindiğini (%81) ama bu sözlüklerden yararlanmakta zorlandıklarını ("Sözlük kullanırken kelimeleri bulmakta zorlanıyorum." ifadesine %62,7 oranında evet cevap verilmiştir.) göstermiştir (Yaman, 2010: 741-742). Bu eserlerden öğrencilerin kolay biçimde yararlanamamasının tek nedeni, "sözlük kullanımına ilişkin yeterli bilgiye sahip olmamaları" değildir. Bu eserlerin hazırlanmasında ortak bir yöntemin bulunmaması, öğrencilerin arama ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulmaması gibi nedenler de sözlüklerin kullanımını güçleştirmektedir. Örneğin Baş (2013: 24), ortaokul "öğrencilerine yönelik hazırlanan deyim sözlükleri arasında kayda değer farklılıklar olduğunu ve sözlüklerin hazırlanmasında ortak bir yöntem bulunmadığını" ortaya çıkarmıştır. Güzel ve Karadağ (2010: 455) da, okul sözlüklerinin öğrencilerin başvurularını karşılamada yetersiz kaldıklarını bildirmiştir. Güzel ve Karadağ bu sonuca ulaştıkları araştırmada, "Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayımlanan ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarındaki metinlerde öğrencilerin sözlüğe bakma ihtiyacı hissedebilecekleri elli kelime belirlemiş ve bu kelimeleri örnek olarak incelenen sözlüklerde aramıştır" (Güzel ve Karadağ, 2010: 452). Bu aramada "Milliyet-Morpa sözlükte aranan 50 kelimedenden 29'unun karşılığı bulunurken 19 kelimenin karşılığı bulunamamıştır. Berk Yayınları'na ait sözlükte 16 kelimenin karşılığı bulunurken 34 kelimenin karşılığı yoktur. Arkadaş Yayınları'na ait sözlükte 34 kelimenin karşılığı bulunurken 16 kelimenin karşılığı bulunamamıştır. Altın Bilgi Yayınları'na ait sözlükte 11 kelimenin karşılığı bulunurken 39 kelimenin karşılığı yoktur. TDK Yayınları'na ait sözlükte 22 kelimenin anlamı bulunurken 28 kelimenin karşılığına rastlanamamıştır (Güzel ve Karadağ, 2010: 453). Bu sonuç doğal olarak "bir sözlükte bulunan kelimenin başka bir sözlükte bulunma oranının düşük olmasını" (Güzel ve Karadağ, 2010: 453) da beraberinde getirmektedir. Güzel ve Karadağ'ın 2010 yılında yaptığı bu araştırmadan 2017 yılına kadar geçen sürede Türkçe Öğretim Programı da Türkçe ders ve çalışma kitapları da değişmiştir. Bu değişime okul sözlüklerinin ayak uydurup uydurmadığı, gelişen teknoloji ve ilerleyen sözlük biliminin bu eserlere yansıyor yansımadığının araştırılması dil eğitimi açısından oldukça önemlidir. Güzel ve Karadağ'ın izlediği yöntemden farklı olarak öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki söz varlığının hepsi (örneklem olarak kabul edilen A, B, C harfleri ile başlayan maddeler) incelenen sözlüklerden kontrol edilmiştir. Çünkü ortaokul öğrencilerinin söz varlığı bakımından sözlük ihtiyacı, öğrenci ders ve çalışma kitaplarındaki kelimelerin toplamıdır. Bu, aynı zamanda öğrencilerin hedef söz varlığıdır. Türkçe eğitiminde kullanılacak ortaokul sözlükleri bu hedef söz varlığını yansıtacak biçimde hazırlanmış olmalıdır. Ancak ortaya çıkan sonuçlar geçen süreye rağmen sözlüklerin kendini yenilemediğini göstermiştir. Araştırmada Güzel ve Karadağ'ın ulaştığı sonuçlara benzer bulgulara erişilmiştir. Bu bulgulara göre sözlüklerde A, B ve C bölümlerinde olması gereken 900 kelime dikkate alınmamış, olması gereken madde başları eksik bırakılmış ve olmaması gereken madde başları çok fazla miktarda öğrencilerin kullanımına sunulmuştur. Bu, sözlüklerin kullanımı zorlaştıran ve doğal olarak değerli bilgiyi değersizleştiren bir durumdur. Oysa sözlüklerin iki ana amacı vardır: kapsam ve ulaşılabilirlik. *Kapsam*, söz varlığının geniş ve güncel bir seçimini, *ulaşılabilirlik* ise kullanıcıların bilmek istediklerini hazır bulmalarını ve bu bilgiye en basit yoldan ulaşabilmelerini ifade eder (Jackson, 2002: 76). Ortaokul öğrencileri için hazırlanan bir sözlükte

kapsam ve ulaşılabilirliği sağlamak için öğrencilerin ihtiyaçlarını bilmek ve bu ihtiyaçlar ölçüsünde eseri hazırlamak gerekir. Bu, aynı zamanda sözlük yazarının eserin söz varlığını ve sözlük girdilerini öğrencilerin ihtiyaçları ölçüsünde sınırlandırmasıdır. Ancak bu sınırlama işi çok kapsamlı olan genel sözlüklerin kısaltılması veya kapsamlarının daraltılması olarak düşünülmemelidir. Yani sınırlama, genel sözlüklerden bazı maddelerin çıkartılması ya da maddelerdeki bazı girdilerinin eksik bırakılması değildir. Aksine, sözlüklerin okuldaki öğrenmeler, dolayısıyla kazanımlar ve kitaplar ile uyumlu hale getirilmesidir. Bu yüzden her sınıf için ayrı bir sözlük tasarlanmalıdır. Çünkü her sınıfın söz varlığı ayrıdır ve kazanımlar listesinde belirtilen durumları karşılayacak sözlüksel girdiler farklıdır. Türkiye’de sınıf seviyesine göre özelleştirilmiş sözlük bulunmamaktadır. Bunun yanında ilkokul, ortaokul, lise, üniversite gibi eğitim seviyesini belirten sözlük adları mevcuttur. Ancak bu eserlerin üzerlerinde belirtilen eğitim seviyesini de dikkate alarak hazırlandıkları söylenemez. Bulgular kısmında da ortaya koyulduğu gibi ortaokul sözlükleri ortaokul öğrencilerinin aradığı kelimeyi çoğu zaman sunmazlar. Aynı zamanda aramadıkları pek çok kelimeyi içerirler. Bu durum, okul ortamında kullanılan veya üzerinde ilkokul, ortaokul gibi ifadeler bulunan her sözlüğün okul sözlüğü olarak değerlendirilmemesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Kaliteli bir ana dili eğitimi için ders kitaplarının kontrol edilmesi gibi okul sözlüklerinin de MEB tarafından kurulan bir komisyonda incelenmesi, inceleme esnasında bu eserlerin kazanımlar ve ders kitaplarıyla uyumlu olup olmadıklarının kontrol edilmesi ve üzerlerinde belirtilen seviyeye uygun çözümler sunmalarının sağlanması gerekir. Zira “daha çok özel yayınevleri tarafından hazırlattırılan ilk ve orta öğretim sözlükleri yapılırken hangi ölçütlerin esas alındığını, “atılan” ve “tutulan” kelimelerin neye göre seçildiğini anlamak” (Demir, 2006: 222) mümkün değildir. Yukarıdaki bulgular da görüldüğü gibi sözlüklerin “atma” ve “tutturma” yöntemi birbirinden farklı, öğrencilerin kullanımına uygun olmayan eserlerin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Sözlüklerin bu durumdan kurtarılması ve öğrenci ihtiyaçlarını gözetken birer eğitim aracına dönüştürülmesi ana dili eğitimi açısından oldukça önemlidir. Çünkü “hedef kitlenin beklentilerine cevap veremeyen sözlüklerin başarılı olma ihtimali yoktur” (Boz, 2006: 24-25). Ortaokul sözlüklerinin öğrencilerin ihtiyaç duyduğu kelimeleri bulundurmuyup ihtiyaç duymadıklarını içermesi, bu sözlüklerin eğitim-öğretim işlerindeki kullanılabilirliğini ve doğal olarak ana dili eğitiminin verimliliğini ciddi ölçüde azaltmaktadır.

Okul sözlüklerinin en temel özelliği işlevsel olmalarıdır. Öğrenci aradığı bilgiyi bulmalı ama fazla bilgi içinde kaybolmamalıdır. Bunun için sözlük hazırlayanlar, kullanıcıların ihtiyaçlarından fazlasını da eserlerinde bulundurmamalıdır. Burada, “Öğrenciler ders ortamında karşılaştıkları kelimelerden farklı herhangi bir kelime ile ilgili sorunlarını nasıl çözmelidir?” sorusu akıllara gelmemelidir. Öğrenciler elbette böyle bir sorunla karşılaşabilirler. Ancak okul sözlükleri sınırlandırılmış özel sözlüklerdir. Dilin tüm söz varlığını içermezler. Aynı zamanda içerdikleri söz varlığının her özelliğini açıklamazlar. Sadece kazanımlar listesinde MEB’in öğrencilerin öğrenmelerini istediği dilsel özellikleri sözlük girdisi olarak işlemelidirler. “Genel sözlüklerden kısaltma yoluyla hazırlanan sözlükler, bu özellikleri dikkate almadığından, hedef kitlenin ihtiyaçlarını karşılamak bakımından yetersiz kalmaktadır” (Karadağ, 2011: 2005). Okul bağlamı dışındaki kelimelerle ilgili sorun yaşayanlar, genel sözlüklere başvurmalıdır. Öğrenciler, kendi sözlüklerinin okuldaki öğrenmelerin destekleyicisi olduğunu, farklı bir durumla karşılaştıklarında daha büyük eserlere başvurmaları gerektiğini bilmelidir.

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Baş, B. (2013). İlköğretim okulları için hazırlanan deyim sözlükleri üzerine bir değerlendirme. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 1(1), 24-31.
- Bowen, Glenn A. (2009). Document analysis as a qualitative research method, *Qualitative Research Journal*, 9 (2), 27-40.
- Boz, E. (2006). Sözlük ve sözlüklük sorunları. *Türkçenin Çağdaş Sorunları*, (Editör: Gürer Gülsevin ve Erdoğan Boz). 1-44. Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Boz, E. (2011). Türkçe öğretmenlerinin okul sözlüğü kullanma konusundaki tutum ve davranışları, *Sözlük Bilimi Yazıları I*, 121-161. Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Demir, C. (2006). Türkçe/edebiyat eğitimi ve kişisel kelime serveti, *Millî Eğitim Dergisi*, 169, 207-225. http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/milli_egitim_dergisi/169/celal.pdf (erişim tarihi: 10. 04. 2017).
- Güzel, A., Karadağ, Ö. (2011). Türkçe eğitimi açısından okul sözlükleri, *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu (16-18 Aralık 2010) Bildiri Kitabı*, 449-456. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Ilson, R. (1985). Introduction. *Dictionaries, Lexicography, and Language Learning*, (Editörler Brumfit, C. J., & R. Ilson), 1-6. Oxford: Pergamon Press.
- Jackson, H. (2002). *Lexicography: an introduction*, London and New York: Routledge.
- Karadağ, Ö. (2011). İlköğretim Türkçe sözlüklerinin hazırlanmasında temel ölçütler, *TÜBAR*, 30, 193-207.
- Komisyon (2016). *Türkçe sözlük*, İstanbul: EMA Kitap Yayınları.

- Laufer, B. ve Hadar, L. (1997). Assessing the effectiveness of monolingual, bilingual, and “bilingualised” dictionaries in the comprehension and production of new words, *The Modern Language Journal*, 81, 189-196. Doi: 10.1111/j.1540-4781.1997.tb01174.x
- Lew, R. (2015). Dictionaries and their users. *International Handbook of Modern Lexis and Lexicography*, Springer-Verlag Berlin Heidelberg. 1-9. DOI 10.1007/978-3-642-45369-4_11-1.
- Lew, R. ve Adamska-Salaciak, A. (2015). A case for bilingual learners’ dictionaries. *ELT Journal*, 69/1, 47-57.
- Özařar, S. (2015). *Türkçe sözlük*, B-T Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2014). *Ortaokul Türkçe sözlük*, Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Sterkenburg, P. van (2003). The dictionary: definition and history, *A Practical Guide to Lexicography* (Ed. Piet van Sterkenburg). Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Tarp, S. ve Gouws, R.H. (2012). School dictionaries for first language learners. *Lexikos*, 22, 333-351.
- Yaman, H. (2010). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları üzerine bir değerlendirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (27), 735- 751.

İletişim/Correspondence

Dr. Öğretim Üyesi Sami BASKIN
samibaskin@gmail.com